

april naar Blechhammer overgebracht was. Er werd hier een groot industrieel complex gebouwd dat een ultramoderne fabriek voor synthetische benzine, de *Oberschlesische Hydrierwerke*, als kern had; bij die fabriek moest evenwel o.m. ook een elektrische centrale opgetrokken worden.

Het werk in Blechhammer begon in '40; er waren toen slechts Duitse arbeiders bij ingeschakeld, maar later werden daar 'gewone' Poolse gevangenen, gevangenen uit een *Arbeitserziehungslager*, gestrafte militairen van de *Wehrmacht*, Geallieerde krijgsgevangenen en Joden aan toegevoegd (in totaal werkten tenslotte op de uitgestrekte *Baustelle* in Blechhammer meer dan veertigduizend werkkrachten). Die Joden waren in een '*Judenlager*' gehuisvest waarin zich in oktober '42 ca. achthonderd Joden bevonden, onder wie zeshonderd Westerborkers (de overigen waren Poolse Joden: ca. tweehonderd van de bijna vierhonderd met wie het *Judenlager* in april '42 begonnen was); later werden het er twaalfhonderd Westerborkers op een totaal van meer dan vierduizend Joden – Joden die toen niet alleen uit Opper-Silezië, Nederland, België en Frankrijk afkomstig waren maar ook uit tal van andere landen. Men moet die cijfers als 'moment-opnamen' zien: er zijn veel meer dan twaalfhonderd Westerborkers in Blechhammer geweest. Tot aan de overname door de SS was Blechhammer namelijk een buitengewoon 'zwaar' kamp: de Joodse gevangenen werden onbarmhartig afgebeeld en er vonden regelmatig 'selecties' plaats als gevolg waarvan grote groepen ter vergassing naar Auschwitz gezonden werden. Toen de SS het *Judenlager* Blechhammer overnam (het werd een *Aussenkommando* van Auschwitz III: Monowitz), bevonden er zich nog ca. drieduizend Joodse mannen en ca. tweehonderd Joodse vrouwen; de Westerborkers (bijna duizend op de drieduizend) vormden dus nog steeds een aanzienlijk contingent.

Het *Judenlager* Blechhammer besloeg een oppervlak van ca. 4 ha. Het was met een 4 meter hoge betonnen muur omgeven waarboven nog een elektrisch geladen draad aangebracht was. Er waren ca. 25 barakken. Alle gevangenenfunctionarissen waren Joden, als *Lagerältester I* trad van meet af aan een uit een Duitse stad gedeporteerde Jood op, Karl Demerer, die zich (de getuigen zijn het er over eens) grote moeite gegeven heeft, de gevangenen zoveel mogelijk te beschermen, o.m. door de *Hauptlagerführer* (een functionaris van de *Organisation Todt*) en andere Duitsers om te kopen (later kocht hij de *SS-Lagerkommandant* om): die Duitsers kregen van hem een vaste maandelijksse toelage en bovendien van tijd tot tijd grote geschenken (hoe Demerer aan het geld voor dat alles kwam, zullen wij straks weergeven). Op het bouwterrein van de *Hydrierwerke* moesten de Joden gemiddeld tien tot twaalf uur per dag werken – met de marsen naar en van het werk en de appels waren zij dan zestien uur in touw. Het werk (dat bij sommige firma's